

İslam hakkında karar verilen mercilerde Müslümanlar da olmalı

"İslam'ın hem uluslararası kabul görmüş bilimsel metot ve standartlara uygun olarak hem de kendi zaviyesinden otantik olarak araştırılması ve aktarılması, Almanya'da uzun bir tarihi, dolayısıyla bir geleneği olmayan yeni bir tecrübeydir. Bu nedenle haklı olarak kuşku ve endişelere de yol açmaktadır. Ben bizim enstitümüzle ilgili olarak da zaman zaman dile getirilen bu tür endişeleri bu iyi niyetle açıklama eğilimindeyim ve bundan rahatsız değilim."

ARHAN KARDAS

Frankfurt Goethe Üniversitesi İslam Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Ömer Örsay ile Alman üniversitelerinde İslam İlahiyatı eğitimi konusunu konuşuyorduk. Dün bu konuda Almanya'da bir iki başlatılan Goethe Üniversitesi İslam Kürsüsü'nün gelişimini ve şu anda geldiği durum üzerinde durduk. Bugün ise Prof. Dr. Abdullah Takim'in da yer yer aydınlatmalarında bulunduğu mülakatın ikinci kısmını yayımlıyoruz.

Federal Almanya Bilim Kurulu'nun başlattığı, bazı yerlerde "İslam İlahiyatı" bölümleri açılması dair kararını Hessen eyaletine tesiri ne oldu?

Siz bu konulan takip eden bir gazetecisiniz. Dolayısıyla sizin de bildiğiniz üzere, Bilim Kurulu'nun iki veya üç üniversitede İslam İlahiyatı bölümü kurma kararını Federal Bilim Bakanlığı sahiplendi ve kuruluş aşamasında maddi destek vaadinde bulundu. Bu taahhüt İslam kürsüsüne sahip Frankfurt, Münster, Erlangen ve Osnabrück üniversitelerinin yanı sıra başka üniversiteleri de harekete geçirdi ve adeta bir üniversiteler arası yarış başladı. Bu süreçte biz de tabii olarak bir müracaat hazırladık. Ancak, Hessen Bilim Bakanlığı anlaşılabilir bir şekilde, Enstitümüzün müracaatının önünü kapayıp, İslam İlahiyatı ile ilgili hiçbir altyapısı olmayan Marburg ve Giessen üniversitelerini müsterek müracaat konusunda teşvik etti. Federal Bilim Bakanlığına müracaatları ulaştırma yetkisi eyalet bilim bakanlıklarının elinde olduğu için, yapacak bir şeyimiz yoktu. Sonuçta Hessen Hükümeti'nin ne kadar hatalı bir karar verdiği geçtiğimiz hafta ortaya çıktı ve bu iki üniversitenin müracaatından reddedildi. Bu durumda eyalet hükümetinin ikinci turda bile desteklemesi beklenirdi; ancak, hükümet alelacele yaptığı bir beyanatta, Marburg ve Giessen'i desteklemeye devam edeceğini ilan etti.

Bu tavırdan ne anlamamız gerekiyor?

Bu karar ne anlamak, ne de iyi niyetle bağdaştırmak mümkün. Anlaşılabilir ki, Hessen hükümetinin amacı Müslümanlara hizmet vermek veya İslam din dersini öğreteni yetiştirmek filan değil, taahhüt edilmiş parayla tasarı üniversitelerini geliştirmek. Ben bir üniversite mensubu olarak başka üniversiteler hakkında fazla yorum yapmak istemiyorum; bence bu noktada Hessen'de örgütlenmiş Müslümanlara tarihi bir sorumluluk düşüyor. Benim söyleyebileceğim tek şey, bu hatalı kararı bir faturasının olacaktır.

Sizin de abtfa bulunduğunuz üzere, Bilim Kurulu'nun kararından sonra pek çok üniversite "İslam İlahiyatı" bölümü kurmak için yarışa girdi. Peki, "İslam İlahiyatı" bölümü açmak için bir üniversitenin hangi şartları sağlaması gerekiyor?

Federal Bilim Bakanlığı, destek için üç şeyi şart koşuyor. Birincisi, aday üniversitenin böyle bir bölüm kurmak için yeterli öz kaynağı ayırması. İkincisi, İslam İlahiyatının kurulmasına ve gelişmesine refakat etmesi arzulan diğer teolojilerin ve oryantalistik branşların aday üniversitede güçlü olması. Son şart da, aday üniversitenin Müslümanların temsilini ve müdahale hakkını kullanmalarını sağlamak üzere bir danışma kurulu oluşturulması. Bence ilk şart son derece önemlidir. Ama diğer şartlarla ilgili çekincelerim var. Mesela, Müslüman İlahiyatçıların diğer teolojilerle ve oryantalistlerle bilgi alışverişinde bulunmasını ben sabsen oldukça gerekli ve yararlı görüyorum. Ancak, İslam İlahiyatı'nı farklı branş uzmanlarını ve Müslüman olmayan insanları elinde dünya gelmesini son derece sakıncalı buluyorum. Bu nedenle, diğer üniversitelerde bu işin nasıl seyredeceğinin son derece hassas takip edilmesinde ve Müslümanların mümkün olduğu kadar seyrete dahil olmasından yanayım. Mesela Müslüman olmayan bilim adamlarına güvenilsizlik olarak anlaşılabilir; meslele ihtisas ve ehliyet meselesi. Mukayese etmek gerekirse, bir biyofizik bölümünün siyaset bilimci tarafından kurulup şekillendirilmesiyse bunları bir farkı yok. Ayrıca, Müslümanların temsil hakkı için düştünlend dansına kurulların

Goethe Üniversitesi İslam Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Ömer Örsay ile dün başlattığımız söyleşimizde başkanlığın yapacağı bölümün hakkında bir bildiğimizi. Bugün ise diğer üniversitelerdeki benzer çalışmalar üzerinde durduk.

nasıl oluşturulacağı da muğlak ve sorulmuş bir konu. Şahsen ben maalesef çok iyimser değilim. Yine de acele hüküm verdiğim düşünülmesin.

Endişenizin sebebi muhatap kurumlarda hiç Müslüman İlahiyatçı olmaması mı?

Evet. O yüzden şimdiye kadarki gelişmeler ister istemez bizi sahanın uzmanları olarak endişeye sevk ediyor. Bakınız, biz İslam İlahiyatı kurmaktan bahsediyoruz, ama ne bu karar veren Bilim Kurulu'nda Müslüman İlahiyatçılar vardı, ne eyaletlerin karar süreçlerinde, ne de Federal Bilim Bakanlığının komisyonunda. Bu normal mi sizce? Bu noktada Müslüman örgütlenmiş ve özellikle Müslümanlar Koordinasyonu Kurulu'nun görevini yerine getirme konusunda yetersiz kaldığını ve çok yavaş hareket ettiğini bir özeleştiri olarak ifade etmem izin verir. Üniversitelerin kuracağı danışma kurullarında oturup Müslüman Hocaların atanmasında söz sahibi olma konusunda sergilenen heves, maalesef siyasi karar süreçlerine katılım konusunda sergilenmedi. Bu çok trajik bir durum. Yine de ummak isterim ki, insallah bu endişelerimiz bosa kalkar ve gerçekten seffaf yöntemlerle ve İslam İlahiyat birikimlerini kendini belirleme hakkına riayet edilerek kurullar yeni bölümler. Bu mülahazalarla dört genç İslam İlahiyatçısından oluşan bir inisiyatif grubu, Almanya'da İslam konusunda tahsil görmüş, ihtisas yapan, üniversitede görev yapan Müslüman akademisyenleri bir kongreye davet etti. Kongre Aralık ayında toplanacak. Ben de katılacağım ve meslek grubu olarak İlahiyatçıları temsil eden kalıcı bir kurumun oluşturulmasını önerceğim. Böylece, İslam İlahiyat birikimi Almanya'da kendisini kurumsal olarak ifade etme imkanı bulmuş ve Müslümanlar önemi bir toplumsal aktör daha kazanmış olur.

Hessen'deki Kurul Müslümanların toplanacağı yuvarak masanın bu süreçte katkısı nedir? Hessen'deki Müslümanların açılacak "İslam İlahiyatı" bölümlerinde rolleri ne olacaktır?

Hessen'de İslam din dersiyale ilgili kurullar yuvarak masada ben ve meslektaşım Abdullah Bey de İlahiyat uzmanı sıfatıyla üyeyiz. Bu vesileyle en azından yuvarak masaya davet edilen Müslüman kurullarla yakın temas ve müsterek çalışma imkanı bulmuş olduk. Bunun sonucunda arkadaşlar aylık olarak Hessen hükümetine dindersi öğret-

menlerinin bizim enstitümüzde yetiştirilmesinden yana olduklarını bildirdiler ve iyi niyetli olarak enstitümüzün desteklenmesini talep ettiler. Maalesef Hessen Bilim Bakanlığının bu talebi ciddiye almamakla kalmadı, tam aksine Marburg ve Giessen üniversitelerini favori gösterdi. Bu kaba cevap tabii ki Müslüman kurulların endişelerini nezdinde hükümete karşı bir güven kaybına yol açtı. Biz buna rağmen dindersi müsterek program çalışmalarına devam ettik. Ancak son günlerdeki gelişmeler ve Hessen hükümetinin tutumundan son derece rahatsız ve yuvarak masadan çekilmeyi planlıyoruz. Eğer Hessen'de İslam din dersini öğretenleri biz değil de başka üniversiteler yetiştirilseyse, bu anda bize program hazırlanmak istismandan başka bir şey değil. Buna izin vermemiz düşünülmez. Öte yandan din dersini profesjini tehlikeye sokmak da istemiyoruz. Bu nedenle, öntümüzdeki günlerde yuvarak masadaki Müslüman üyelerle ve hükümet yetkilileriyle görüşerek bir karara varacağız. Bu süreçlerde Hessen'deki Müslüman kurulların nasıl bir tutum belirleyeceği çok önemli. Doğrusu onların da, iyi niyetli olmakla birlikte belli bir stratejileri olduğunu düşünmüyorum. Arkadaşlarımızın Hessen hükümetinin son beyanatına nasıl tepki vereceklerini merak ediyoruz.

Hangi üniversitelerde açılacağına dair karar sürece tamamlanmış mıdır?

Federal Bilim Bakanlığının ilk turun sonuçlarını açıkladı. Buna göre, sadece Tübingen Üniversitesi'nde bir İlahiyat bölümü kurulacak. Osnabrück ve Münster üniversitelerindeki mevcut bölümlerine ise müsterek bir program hazırlanmasına karar verildi. Erlangen Üniversitesi'nin profesjisi yetersiz bulundu ve geliştirilecek ikinci turda yine basvurulması önerildi. Hessen hükümetinin Marburg-Giessen modeli ise ikna edici bulunmayıp reddedildi. Sımdı Ocak ayına kadar ikinci müracaat dönemi başlamış oldu. Öntümüzdeki sene başında bir veya iki üniversite daha belirlenecek ve süreç kapanmış olacak. Bizim ne yapacağımıza gelince, hazırladığımız müracaatı belli bir zamanda geliştirecek öntümüzdeki aylarda doğrudan federal bilim bakanlığına sunacağız. Sonuç ne olursa olsun, gerek Diyanet, gerek üniversite yönetimi, gerekse Enstitü hocaları olarak bizler, iddiamızdan ve azmimizden ödün vermesizsiniz yolumuza devam etme konusunda kararlı ve hemfikiriz. Nihayet başka yerlerde yeni kurulmaya çalışılan alt-

yaşı bizde yedi yıldır mevcut.

Bu yeni branşın mezun olacak öğrenciler hangi alanlarda iş bulabileceklerdir?

İslam din bilimi programımızdan mezun olanlar "din bilimi" diploması alıyorlar. Bildiğiniz gibi, Almanya'da böyle bir meslek grubu var ve hizmet alanı oldukça geniş. İslam İlahiyatı programından mezun olanlar ise "İslam İlahiyatı" statüsünde sahip olacaklar. Onların hizmet alanı camileri de kapsadığı için daha zengin. Ancak, mezunlarımızın imamlık veya din dersini öğretme görevi yapma garantisi veremiyoruz, çünkü bu bizim verebileceğimiz bir karar değil. Malumumuz olduğu üzere, din dersini öğretmeni yetiştirmek Alman yasalarına göre devlet ve ilgili dini cemaatin müsterek karar verecektir bir konu. Herüz Hessen'de bu konuda verilmiş bir karar yok. İmam ve din görevlisi yetiştirme konusu ise tamamen cemaatlerin işi. Zira imamlardan hizmet alacak olan da, onlara masını ödeyecek olan da cemaatler. Fakat iyi yetmiş İlahiyatçılara ihtiyacı bu kadar büyük olduğu bir ülkede, her iki bölümün mezunlarımız da iş sıkıntısı çekmeyeceğimizi düşünmüyoruz. Hiçbir dini eğitim almadığı halde, sırf Müslüman olduğu için dindersi öğreten olan yüzlerce kişi var Almanya'da. Dolayısıyla bizim mezunlarımız arasında insanlar olacaktır, bundan kuşku yok. Onlara dindersen kendilerini en iyi şekilde geliştirmek. Öte yandan, birkaç yıl içinde hem öğretmen hem de din görevlisi yetiştirme yetkisi alabileceğimizi düşünüyorum. Yaklaşık bir yıldır DİTİB'e sağlam temellere oturtuyoruz ve sanırım bir o kadar daha çalışmamız lazım.

Son olarak ne söylemek istersiniz?

İslam'ın doğup geliştiği ve tarih boyunca şekillendirdiği İslam coğrafyasının dışında yaşayan Müslümanların, hem kimliklerini kaybetmeden kendilerini geliştirmeleri, hem de diğer inanç ve kültür mensuplarıyla kendi inanç ve kültürleri hakkında konuşabilecek yeterliliğe sahip olmaları gerekiyor. Bu, her şeyden önce bağlı bulunduğumuz inancın esas ve mensubu olduğun dini geleneği saglıklı olarak öğrenbilmelerine bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa'da, İslam'ın dair saglıklı ilmi bilgileri üretmek uzmanları yetiştirebilecek akademik birimler oluşturulmasından ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Öte yandan, Avrupa'nın ortasında, bir Üniversite ortamında, kendine özgü şartlar altında edinilen tecrübelerin, yüzyıllardır Müslüman kurullarında ve salt İslam toplumlarında yaşayan Müslümanlar için üretilen İlahiyat birikiminden farkı bir dile ve örgüt sahne olacağı aşkardır. Genelinde İslam dünyasının ve özellikle Türkiye'nin bu tecrübeyi özlemesi, İslam dünyasının İslami ilimler birikimini de bir zenginlik olarak görülebilir. İslam'ın hem uluslararası kabul görmüş bilimsel metot ve standartlara uygun olarak, hem de kendi zaviyesinden otantik olarak araştırılması ve aktarılması, Almanya'da uzun bir tarihi, dolayısıyla bir geleneği olmayan yeni bir tecrübeydir. Bu nedenle haklı olarak kuşku ve endişelere de yol açmaktadır. Ben bizim enstitümüzle ilgili olarak da zaman zaman dile getirilen bu tür endişeleri bu iyi niyetle açıklama eğilimindeyim ve bundan rahatsız değilim. Eleştirilenden öğreneceğimizi şeyler var. Müsterek olarak istifade ederiz. İsimli gerekçen son ve sorumluluğumuz büyük; bizim başlangıçta yapacağımız hataların zamanla gelenek haline gelme riski var zira. Baza girişimlerimiz iyi niyetli olduğu asarkı olsa bile, biz sağlığını elden bırakmayacağız, hoşgörülü olmaya gayret ediyoruz. Ayrıca, İslam'la ve Müslümanlarla ilgili her gelişmenin duyurulacağı izlendiği ve titizlikle mercek altına alındığı bir ortamda, hem Müslümanlar nezdinde bir güven krizine düşmeden, hem de genel Alman kamuoyu nezdinde itibar kaybetmeden böyle bir görevin üstesinden gelmek çok kolay değil. Ne diyelim. Allah burada yetmiş İlahiyatçıların sayısını artırır.